

Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi

ISSN: 2147 - 1037

Yenilenen Ortaöğretim Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programlarının Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi

Rabia Sarıca

DOI:10.29299/kefad.2018.19.03.008

Makale Bilgileri

Yükleme:11/04/2018 Düzeltme:21/08/2018 Kabul:14/09/2018

Özet

Bu çalışmanın amacı, yenilenen ortaöğretim (9, 10, 11 ve 12. sınıf) beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarının değerler eğitimi çerçevesinde incelenmesidir. Bu amaçla lise 9, 10, 11 ve 12. sınıflar beden eğitimi ve spor dersi öğretim programları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışma nitel bir araştırma olarak tasarlanmış ve veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Beden eğitimi ve spor dersi 9, 10, 11 ve 12. sınıfların öğretim programlarının tümünde adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik değerlerinin ortak olduğu görülmektedir. Çalışmanın bulgularında bu değerler ve bunlarla ilişkili diğer alt değerler, tutum ve davranışların sınıf, öğrenme alanı, alt öğrenme alanı içerisindeki dağılımları sunulmuş ve kazanımlar bu değerler bağlamında tek tek incelenmiştir. Her bir sınıf seviyesindeki öğretim programında, bu değerlere yer verilmeye çalışıldığı tespit edilmiştir. Fakat programlarda, bahsi geçen değerlerin nasıl kazandırılacağı ile ilgili bilgilere yer verilmemiştir. Araştırmanın sonuçları doğrultusunda ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değerlerin arttırılması, çeşitlendirilmesi ve bu değerlerin nasıl kazandırılacağı ile ilgili bilgilerin de programa konulması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, Öğretim programı, Program değerlendirme

Sorumlu Yazar: Rabia Sarıca, Dr. Öğr. Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Türkiye, rabiasarica@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8725-3646

Bu çalışma, 27-30 Nisan 2018 tarihleri arasında, Nevşehir’de gerçekleştirilen X. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Atf için: Sarıca, R. (2018). Yenilenen ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarının değerler eğitimi bağlamında incelenmesi, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 2068-2091.

Giriş

Milli Eğitim Bakanlığı son yıllarda öğretim programı geliştirme, yenileme ve güncelleme çalışmalarına ağırlık vererek devam etmektedir. Bu çalışmaların temel amacının içinde bulunulan çağın teknolojik, bilimsel, sosyo-kültürel vb. gelişmeleriyle birlikte bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılamak olduğu ifade edilmektedir. 2016-2017 eğitim-öğretim yılından itibaren şu ana kadar 51 öğretim programının yenileme çalışması tamamlanmıştır. Bunlardan biri de 9, 10, 11 ve 12. sınıflar beden eğitimi ve spor dersi öğretim programıdır. Öğretim programlarının kademeli olarak uygulamaya konulmakla birlikte 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren tüm seviyelerde yenilenen programların uygulanacağı belirtilmektedir. Geliştirilen öğretim programlarının hepsinde önemli bir ortak özellik dikkat çekmektedir. Bu özellik, değerler eğitimidir (MEB, 2017).

Öğretim programlarında değerler ve eğitime ağırlık vermek; sadece Türkiye’de değil, pek çok yabancı ülkede önem verilen konular arasındadır. Bu durum Etherington (2013) tarafından son yıllarda eğitimcilerden, devletlerden ve toplumdaki devlet okullarında değerlerin öğretilmesine yönelik büyük bir talebin olduğu şeklinde ifade edilmektedir. Avustralya değerler eğitimi programını inceleyen Lovat (2017), değerler eğitiminin doğru bir şekilde uygulandığında eğitsel, sosyal, duygusal, moral, akademik hedefleri gerçekleştirmede büyük bir potansiyele sahip olduğunu belirtmektedir. Estonya okul öncesi kurumlarındaki değerler eğitimi inceleyen Ülavare ve Tammik (2017) ise bu kurumlarda çalışan öğretmenlerin değerleri ayrı bir disiplin olarak değil de çeşitli oyun ve aktivitelerin içinde öğrettiklerini, eğitimcilerin değerler eğitimiyle ilgili olarak daha bilinçli bir yaklaşım sergilediklerinde daha başarılı olacaklarını, değerler eğitiminin örtük ve açık bir şekilde yer alması, değerlerin eğitsel pratiklerin içinde bulunması gerektiğini belirtmekte ve değerler eğitiminde okul öncesi kurumların ve ailenin benzer değerleri paylaşmasının ve okul-aile iş birliğinin önemine vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda, beden eğitimi ve spor dersinde de Ülavare ve Tammik (2017) tarafından önerilen bu yaklaşıma uygun değerler eğitimi verilebilir.

Talim ve Terbiye Kurulu tarafından, öğretim programı yenileme ve değişiklik çalışmaları ile ilgili olarak hazırlanan kılavuzda, program yenileme çalışmalarındaki en önemli farklılıklardan birinin değerler eğitimi olduğu belirtilmekte ve değerler eğitiminin ayrı bir konu alanı olarak görülmemiş tüm programların bütünüyle bir bileşeni olduğu bildirilmektedir (MEB, 2017). Önceki programlarda ise değerler eğitime direkt olarak değil örtük bir şekilde yer verildiği ve programın ayrı bir parçası olarak düşünüldüğü belirtilmektedir (Keskin, 2008). Ancak öğretim programlarında, değerler eğitime yönelik direkt ve açık ifadelerle yer verilmemesinden okulda değerler eğitiminin yapılmadığı kanısına varılamayacağı, öğretmenlerin özellikle sınıf içinde oluşturdukları iklim ve kültürün, doğru ve yanlış yorumlama şekillerinin öğrenci boyutunda değer eğitiminin bir parçası olduğu ifade edilmektedir (Doğanay, 2006). Bu anlamda değerler eğitime açık ve örtük bir şekilde

öğretim programlarında yer verilebileceği söylenebilir. Aynı zamanda değerler eğitiminin belirli disiplinlerle sınırlandırılmasından ziyade öğrenci, öğretmen, okul, veli, MEB vb. tüm paydaşların ortak sorumluluğu olarak ele alınmasının daha doğru bir yaklaşım olacağına dikkat çekilmektedir (Zengin, 2017).

Son yıllarda sosyal bilimlerde önemi giderek artan bir konu olan değerler eğitiminin, program çalışmalarına da yansıtıldığı anlaşılmaktadır. Beden eğitimi ve spor dersi öğretim programında, değerlerin; temel insani özelliklerimizi oluşturan, günlük hayatımızda karşılaştığımız problemleri çözmeye bize yol gösteren ilkeler bütünü olduğu belirtilmektedir (BESÖP, 2018). Yenilenen öğretim programlarında, değerler eğitiminin programın en önemli öğelerinden biri, programdan ayrı değil bilakis programın temel bileşeni olduğu ve tüm öğretim programlarında ortak olarak, tüm disiplin alanlarında öğrencilere kazandırılması amaçlanan milli, manevi ve evrensel değerlerin 10 temel değer olarak belirlendiği ifade edilmektedir. Bu temel değerler şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Programlarda yer alan bu temel değerlerin ilişkili olduğu tutum ve davranışlar Tablo 1’de yer almaktadır (MEB, 2017). Yenilenen öğretim programlarında, değerler eğitiminin belirli derslerle sınırlandırılmayıp tüm disiplinleri kapsayacak şekilde yapılandırılması olumlu ve doğru bir yaklaşımdır.

Tablo 1. Yenilenen öğretim programlarında yer alan temel değerler ve bu değerlerle ilişkili tutum ve davranışlar

Değerler	Tutum ve Davranışlar
Adalet	Adil olma, eşit davranma, paylaşma
Dostluk	Diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma
Dürüstlük	Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma
Öz Denetim	Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme
Sabır	Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme
Saygı	Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme
Sevgi	Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma
Sorumluluk	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme
Vatanseverlik	Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme
Yardımseverlik	Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma

Yenilenen programlarla ilgili olarak Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan dokümanda, belirlenen bu değerlerin okul içi ve okul dışı çeşitli etkinliklerle öğrencilere kazandırılması istenmekte böylelikle programda yer alan ve büyük önem verilen değerlere işlerlik

kazandırılacağı vurgulanmaktadır (MEB, 2017). Bu çerçevede Beydoğan (2012), okullarda uygulanan sosyal-kültürel etkinliklerin öğrencilerin değer edinimindeki rolüne dikkat çekerek öğrenci temelli, aile destekli sosyal-kültürel aktivitelerle öğrencilere birtakım değerlerin kazandırılabilceğini ifade etmektedir. Programda yer alan değerlere işlerlik kazandırma sürecinde öğretmenlerden, değerleri geleneksel öğretimde olduğu gibi düz anlatım ile öğrencilere anlatmak yerine drama, rol yapma vb. tekniklerle öğrenciyi direkt aktif kılarak ve öğrencilerin araştırma- sorgulama, akıl yürütme, karar verme vb. becerilerini kullanarak öğretilmesinin beklendiği vurgulanmaktadır. Benzer şekilde değer öğretiminin etkili bir şekilde yapılabilmesi için sevgi ve hoşgörüyeye dayanan, paylaşım ve desteklemenin yoğun olduğu, uygun ve etkili bir sınıf dokusunun oluşturulmasının önemine dikkat çekilmekte ve değer eğitiminin yalnızca okul içi ile sınırlı kalmaması, öğrencilerin bunu günlük yaşamlarında da uygulaması ve davranış haline dönüştürmesi için okul-veli iş birliğinin sağlanmasının gerekliliği belirtilmektedir (MEB, 2017).

Sosyal bilimlerde son yıllarda popüler bir konu olan ve daha önce de bahsedildiği gibi yenilenen programların özünü oluşturan değerler ve öğretiminin doğru bir şekilde anlaşılması ve uygulamaya konulması için kavramsal çerçevenin bilinmesi önemlidir. Değer kavramının güncel Türkçe çevrim içi sözlükte (TDK, 2018) farklı tanımları olmakla birlikte; “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet”, “bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerleri kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” bu tanımlardan ikisidir. Felsefe, sosyoloji, psikoloji, matematik, tarih, dini ilimler, matematik, iktisat vb. alanlarda sıklıkla kullanılmakla birlikte (Ulusoy ve Dilmaç, 2016) değer kavramının, literatürde üzerinde uzlaşmış bir tanımı bulunmamaktadır (Öztaş, 2018). Akbaş (2008), değerlerin bireylere günlük yaşamda önemli olan durumları bildirdiğini ve nasıl yaşanılması gerektiği hakkında rehberlik ettiğini ifade etmektedir. Aydın (2010) ise değerlerin ideal hareket biçimi ve aynı zamanda hareketlerimize, davranışlarımıza kılavuzluk eden kriterler serisi olduğunu ifade ederek değerlerin öğrenilebilir ve öğretilebilir olduğunu bu nedenle de eğitimin öncelikli konuları arasında yer aldığını vurgulamaktadır.

Değerler; bir durumun veya olayın istendik veya istenmeyen olmasına yönelik inançlar olarak da tanımlanmaktadır (Güngör, 1993). Değer kavramının, genel geçer ve herkesçe kabul edilen bir tanımı olmamakla birlikte değerlerin ülkeden ülkeye, toplumdan topluma hatta bireyden bireye de değişebileceği akla gelmektedir. Ancak yine de dünyanın pek çok yerinde, büyük oranda kabul gören doğruluk, dürüstlük, doğaya- çevreye, insan onuruna ve diğer canlılara saygı vb. bir takım evrensel değerlerden bahsetmek mümkündür.

Okulun en önemli amaçları arasında belli başlı temel insani değerleri öğrencilere kazandırmanın olduğu ve bu nedenle derslerin kazandırması gereken hedefleri arasında bu

değerlerin de bulunduğu, ayrıca bu hususun Türk Milli Eğitim Temel Kanununda da yer aldığı ifade edilmektedir (Ekşi, 2003). Bu noktada velilerin de okuldan değerlerin öğrencilere kazandırılmasına yönelik beklentileri olduğu ve sorumluluk, yardımseverlik, dürüstlük, saygı, aileye önem verme, çalışkanlık, ülkesini sevme vb. değerlerin bunlardan bazıları olduğu bildirilmektedir (Yiğittir, 2010). Benzer şekilde eğitim sisteminin amacının, içinde yaşadığı toplumun değerlerini özümsemiş, grupla çalışma, barışık olma, diğer bireylerle sağlıklı iletişim kurabilme, sevgi, saygı ve hoşgörü gibi değerlerle donanmış insanlar yetiştirmek olduğu vurgulanmaktadır (Çepni, Bacanak ve Küçük, 2003). Aynı zamanda bireyin sağlıklı, mutlu, huzurlu bir şekilde hayatını devam ettirmesi için gerekli olan sosyalleşme sürecinin gerçekleşmesinde, okullarda yapılan değerler eğitiminin çok önemli bir role sahip olduğu belirtilmektedir (Sivan ve Chan, 2013).

Değerler sadece okul ve eğitim ile ilgili değildir. Stallard ve Pankau' ya (2008) göre güçlü insani değerlere sahip müesseselerde çalışanların temel insani değerlere sahip olmasının güçlü ve başarılı bir kurum kültürü oluşturması, temel insani değerleri önemseyen kurumlarda çalışanların psikolojik ihtiyaçlarının daha iyi anlaşılması, bireylerin duygularına daha fazla hassasiyet gösterildiği için bireylerin daha başarılı olmaları ve potansiyellerini ortaya çıkararak performanslarına yansıtma durumları daha olasıdır (Akt: Yılmaz, 2009).

Kimi zaman karakter eğitimi olarak da adlandırılan değerler eğitiminin tarihinin çok eski olduğu çünkü dünyanın her yerinde eğitim sisteminin iki amacından birinin, insanların zihinsel olarak eğitilmesi diğer amacının ise daha iyi yurttaş ve daha iyi insan yetiştirmek olduğu belirtilmekte ve değerler eğitiminin tüm kutsal öğreti ve metinlerde yer aldığı ifade edilmektedir. Değerler eğitiminin amacı; iyi şahsiyetlere sahip, sorumluluk, sevgi, saygı, çalışkanlık, cesaret, fazilet vb. değerlerle donanmış mikro düzlemde iyi bir yurttaş, makro düzlemde ise evrensel değerlere sahip dünya vatandaşı yetiştirme ve aynı zamanda içinde yaşadığımız gezegenin yaşamak için daha güvenilir ve iyi bir yer haline getirilmesi şeklinde belirtilmektedir. Durkheim, Weber, Piaget ve Kohlberg'in, değerler eğitiminin gelişimine katkı sağlamış düşünürler oldukları vurgulanmaktadır. Durkheim; sosyal değerlerin toplumun birliği için önemli olduğunu vurgulamakta, Piaget; demokratik eğitim sistemini savunmakta, Kohlberg ise ahlaki gelişim üzerinde durmaktadır (Altan, 2011).

Okullarda değerler eğitimi ile ilgili ayrı bir ders olmadığı belirtilmekte ve bu nedenle değerlerin öğrenciler tarafından içselleştirilmesinde sorunlar yaşandığı ve bundan dolayı da öğretmenlerin iki ana görevinin; temel insani-evrensel değerleri davranış haline getirerek öğrencilere rol model olmaları ve değerlerin öğretimini yapabilecek yeterlilikte kendilerini yetiştirme ve geliştirmeleri olduğu vurgulanmaktadır (Altan, 2011). Çalışmasında, değerler eğitimi çoklu zeka teorisi bağlamında inceleyen Altan (2011), günümüzde yaşanan pek çok acının, şiddetin, yanlış

politikaların, kavgaların, katliamların, terör olaylarının, savaşların nedenlerinin insani değerleri edinmemiş ve ahlaki zekâdan yoksun kimselerden kaynaklandığını, bütün bunların ise değerler eğitimi ile azaltılabileceğini savunmaktadır. Deveci (2015) ise toplumu oluşturan bireylere, sistematik olarak değerler eğitiminin verilmesi gerektiğini ve ancak bu şekilde sevgi, saygı, hoşgörü ve dürüstlük gibi değerlerin içselleştirilebileceğini belirtmektedir.

Değerlerin ve öğretiminin eğitim bilimleri alanında öncelikli konular arasında olduğu ve son yıllarda üzerinde önemle durulduğu literatürde kabul gören bir görüştür. Bu bağlamda, değerler eğitimi ile ilgili çalışmalar yurt içi literatürde mevcuttur ancak beden eğitimi ve spor dersi ile ilgili değerler eğitimi çalışmalarının son derece kısıtlı olduğu görülmektedir. Özellikle, Türkçe, sosyal bilgiler, tarih vb. derslerin programlarının, kitaplarının, etkinliklerinin değerler eğitimi bağlamında incelendiği, öğretmenlerin, öğrencilerin değerler hakkındaki görüşleri, metaforları gibi çalışmalara ilgili alanyazında sıklıkla rastlanmaktadır. Bunlardan Yiğittir ve Öcal'ın (2011) yaptığı çalışmada, tarih öğretmenlerinin öğrencilerine daha çok milli ve manevi değerler, ülke sevgisi, çalışkanlık, saygılı olma vb. değerleri kazandırmak istedikleri belirtilmektedir.

Çengelci, Hancı ve Karaduman (2013) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenler; okullarda sevgi, saygı, hoşgörü, dayanışma ve sorumluluk gibi değerlerin en sık kazandırılmaya çalışılan değerler olduğunu, öğrenciler ise kendilerine en çok dürüstlük değerinin kazandırılmaya çalışıldığını ifade etmektedir. Bir diğer çalışmada ise öğretmenlerin, öğrencilere karakter kazandırılmasında, toplum hayatında birliğin oluşmasında ve devamının sağlanmasında, toplumsal gelişimde ve sosyal hayatta bir takım üstün niteliklerin oluşmasında değerler eğitiminin hayati derecede öneme sahip olduklarını düşündüklerine dikkat çekilmektedir (Balci, Yanpar-Yelken, 2010). Öğretmen adayları ile yapılan bir başka çalışmada ise öğretmen adayları değerler eğitimi ile ilgili olarak, öğretmenin değerleri yaşayarak öğrencilere rol model olması, değer öğretiminin genel akademik öğretimle eş değer öneme sahip olması, değerlerin bireylere göre değişebileceği, değerler eğitiminde medyanın önemi gibi hususlara vurgu yapmaktadırlar (Kurtdede- Fidan, 2009).

Değerler eğitimi ile ilgili olarak, Akınoğlu (2003); eleştirel düşünmenin değerler eğitimi ile ilişkisini, Sarı (2005); aday öğretmenlerin değer tercihlerini, Yazıcı (2006); değerler eğitiminin genel olarak ele alındığı, Yiğittir ve Öcal (2010); ortaokul öğrencilerinin değer yönelimlerini, Balci ve Yanpar-Yelken (2010); öğretmenlerin değer kavramına verdiği anlamları, Memiş ve Güney-Gedik (2010); sınıf öğretmenlerinin değer yönelimlerini, Altan (2011); çoklu zekâ kuramı ve değerler eğitimi, Beydoğan (2012); okullarda uygulanan sosyal ve kültürel etkinliklerin öğrencilerin değer edinimine etkisini ele almıştır. Özkan ve Soylu (2014); öğretmen adaylarının benimsedikleri genel insani değerleri, Keskin (2015); tarih dersi kitapları ve öğretim programını değerler eğitimi kapsamında, Özdemir (2017); tarih dersi programını değerler eğitimi çerçevesinde, Yıldırım (2017);

yeni tarih öğretim programını ve tarih dersi kitabını değerler eğitimi perspektifinde, Görgüt (2018); Türkiye’de değerler eğitimi ve beden eğitimini ele aldığı, Değirmenci (2018); coğrafya öğretim programını değerler bağlamında incelediği çalışmalar yapmıştır. Elbir ve Bağcı (2013), değerler eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezleri inceledikleri çalışmada, yurtdışında yapılan çalışmalarda değerler eğitiminin gerektiği kadar özümsemediğini ve bu hususta bir boşluk olduğunu ifade etmişlerdir. Konuyla ilgili yapılan yurt dışı çalışmalara yönelik olarak ise Sivan ve Chan (2013), değerler eğitimi konulu çalışmaların yapılandırılmış değerler eğitimi programlarında yoğunlaştığını ve öğrencilerin, öğretmenlerin değer ve tutumlarını örtük olarak öğrenmelerini konu edinen çalışmaların çok az olduğunu vurgulamışlardır.

Yenilenen ortaöğretim ders programlarını değerler eğitimi açısından incelemenin hayati olduğu ifade edilmektedir ve bu önemin nedeni; ortaöğretimdeki derslerin çoğunun ilköğretimdeki derslerin devamı niteliğinde olması şeklinde açıklanmaktadır (Keskin, 2015). Gerçekten de ilköğretimde öğrencilere kazandırılmak istenen değerlerin öğrencilerde davranış şekline dönüşmesi ve karakterlerinin bir parçası haline gelmesi lise eğitimiyle ve dolayısıyla ortaöğretim programları vasıtasıyla olacaktır. Bu noktada, bu çalışmanın amacı; yenilenen ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıflar beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarının değerler eğitimi bağlamında incelenmesidir. Bu çalışmada cevabı aranan araştırmanın alt problemleri ise şunlardır:

- Yenilenen ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıflar beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değerlerin sınıf seviyesine göre dağılımı nasıldır?
- Yenilenen ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıflar beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değerlerle ilgili kazanımların sınıf seviyesine göre dağılımı nasıldır?
- Yenilenen ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıflar beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değerler ve ilgili kazanımların sınıf seviyelerine ve öğrenme alanlarına göre dağılımı nasıldır?
- Yenilenen ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıflar beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değerler ve ilgili kazanımların her bir sınıf seviyesinde öğrenme alanı ve alt öğrenme alanlarına göre dağılımı nasıldır?

Yurt içi literatürde değerler eğitimi ile beden eğitimi ve spor dersinin birlikte ele alındığı herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Oysa beden eğitimi ve spor dersi sadece beden ya da fiziksel eğitim ile ilgili değil aynı zamanda adil oyun, spor sevgisi, spor bilinci, spor kültürü, sabır, çalışkanlık, takım ruhu, sporda etik vb. değerleri öğrencilere kazandırmayı hedefleyen bir derstir. Dolayısıyla değerler eğitimi bağlamında bu dersin programının ve özellikle yenilenen programının incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Yöntem

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Nitel araştırma; algı, olay veya olguların kendi doğal ortamlarında bütünsel bir yaklaşımla ele alındığı ve gözlem, görüşme, doküman analizi gibi veri toplama tekniklerinin kullanıldığı bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada, veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi tekniği; araştırmaya konu olan olgu veya olgular ile ilgili kitap, dergi, gazete vb. yazılı ve görsel materyallerin derinlemesine incelenmesini kapsamaktadır. Eğitim alanında doküman incelemesi tekniği kullanılarak yürütülecek olan bir çalışmada ders kitapları, öğretim programı, toplantı tutanakları, okul içi ve dışı yazışmalar, öğrenci kayıtları vb. kaynakların kullanılabilmesi ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu bağlamda bu çalışmanın amacına bağlı olarak ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıflar beden eğitimi ve spor dersi öğretim programları detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada kullanılan veriler, Milli Eğitim Bakanlığı birimlerinden biri olan Talim Terbiye Kurulunun web sitesindeki, yenilenen öğretim programları bağlantısı (mufredat.meb.gov.tr) altında yer alan ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıflar beden eğitimi ve spor dersi programlarının indirilmesi ve değerler eğitimi kapsamında araştırmanın alt problemleri çerçevesinde incelenmesiyle elde edilmiştir. Doküman incelemesinin kullanıldığı çalışmalarda, içerik analizi kullanılabilir ve incelenen dokümanlar, önceden belirlenen ilke ve kategoriler kullanılarak içerik analizi ile değerlendirilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu doğrultuda ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıflar beden eğitimi ve spor dersi öğretim programları incelenmiş ve sonuçlar sayısallaştırılarak frekans (f) ve yüzde (%) değerleri tablolar halinde sunulmuştur. Programda yer verilen değerler, bunların sınıf, öğrenme alanı ve alt öğrenme alanlarına dağılımı, hangi kazanımlarda hangi değerlere yer verildiği ve bu değerlerin nasıl kazandırılacağı ile ilgili etkinliklere yer verilip verilmediği incelenmiştir.

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla, veriler araştırmacı dışında bir alan uzmanı tarafından da incelenmiş ve analize tabi tutulmuştur. Güvenirlik hesaplaması ise araştırmacı ve uzman arasında görüş birliği/ ayrılığı arasındaki tutarlılığa dayanan Miles ve Huberman'ın (1994) formülü $Güvenirlik = \frac{Görüş\ Birliği}{Görüş\ Birliği + Görüş\ Ayrılığı}$ kullanılarak hesaplanmış ve .90 bulunmuştur. Bu oran literatürde nitel verilerin analizinde güvenilirlik açısından yeterli bulunmaktadır. Lecompte ve Goetz (1982), nitel verilerin güvenilirliğini sağlama noktasında, verilerin analizinde bir başka araştırmacıyı kullanma, önceden oluşturulmuş ve ayrıntılı olarak tanımlanmış kavramsal çerçeveye bağlı olarak analiz yapma gibi öneriler getirmektedir (Akt: Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada da kavramsal çerçeve olarak temel değerler esas alınarak bu değerler bağlamında

öğretim programları araştırmanın alt problemlerine göre analiz edilmiş ve ayrıca araştırmacının analizleri bir başka uzmanın analizleri ile karşılaştırılarak güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır. Nitel çalışmalarda, güvenilirlik ve geçerliğin sağlanması için sıklıkla başvurulan yollardan biri de uzman görüşüdür. Bu bağlamda bu çalışma da uluslararası bir kongrede sunulmuş, çoğunluğunu akademisyenlerin oluşturduğu dinleyicilerin görüş ve önerileri de dikkate alınarak bazı düzeltmeler yapılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Çalışmanın bu bölümünde, ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıflar beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarının değerler eğitimi bağlamında, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda incelenmesiyle elde edilen bulgular ve bunların yorumları paylaşılmıştır. Bahsedilen bulgular her bir alt problemle ilgili olarak tablolar eşliğinde sunulmuştur. Bu araştırmanın birinci alt problemi olan, ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değerlerin sınıf seviyesine göre dağılımı Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değerlerin sınıf seviyesine göre dağılımı

Değerler	Sınıf Seviyesi				Toplam (f)
	9. Sınıf (f)	10. Sınıf (f)	11. Sınıf (f)	12. Sınıf (f)	
Adalet	1	2	1	1	5
Dostluk	-	1	1	-	2
Dürüstlük	2	3	2	-	7
Öz Denetim	2	1	-	-	3
Sabır	1	-	-	1	2
Saygı	1	1	3	1	6
Sevgi	-	-	-	-	-
Sorumluluk	6	7	6	8	27
Vatanseverlik	4	6	4	2	16
Yardımsеverlik	2	2	1	2	7
Toplam (f)	19	23	18	15	75

Tablo 2 incelendiğinde, ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değer sıklıkları görülmektedir ve en fazla değer 10. sınıfta, sonra 9. sınıfta, daha sonra ise 11. ve 12. sınıfta yer aldığı anlaşılmaktadır. Tüm programda en fazla yer verilen değerlerin sırasıyla, sorumluluk (f=27), vatanseverlik (f=16) ve yardımsеverlik, dürüstlük değerleri (f=7) olduğu görülmektedir. Bu değerleri, saygı (f=6), adalet (f=5), öz denetim (f=3), dostluk, sabır (f=2) değerlerinin izlediği ve sevgi değerine hiçbir sınıf seviyesinde yer verilmediği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda Tablo 2 incelendiğinde ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında, TTKB tarafından hazırlanan, program çalışmalarının tanıtıldığı dokümanda belirtilen temel değerlere yer verildiği ve bunun dışına çıkılmadığı, başka bir değere yer verilmediği sonucu göze çarpmaktadır.

Bu çalışmanın ikinci alt problemi olan, ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değerlerle ilgili kazanımların sınıf seviyesine göre dağılımı Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değerlerle ilgili kazanımların sınıf seviyesine göre dağılımı

Sınıf Seviyesi	Toplam Kazanım Sayısı	Değerlerle İlgili Kazanımlar	Değerlerle İlg. Kaz. Say.	Değerlerle İlg. Kaz. Oranları
	f	Kazanım No	f	%
9. Sınıf	41	9.1.1.3.1, 9.1.2.1.7, 9.1.2.1.8, 9.1.2.1.10, 9.1.2.1.11, 9.1.2.1.12, 9.2.1.1.1, 9.2.2.2.1, 9.2.2.3.1, 9.2.2.3.2, 9.2.2.3.3, 9.2.2.3.4, 9.2.3.1.1, 9.2.3.2.1, 9.2.3.2.2, 9.2.3.3.1, 9.2.3.3.2, 9.2.4.2.1, 9.2.4.2.2	19	46.34
10. Sınıf	39	10.1.1.1.4, 10.1.1.3.1, 10.1.1.3.2, 10.1.2.1.7, 10.1.2.1.8, 10.1.2.1.10, 10.1.2.1.11, 10.2.1.1.1, 10.2.2.2.1, 10.2.2.3.1, 10.2.2.3.2, 10.2.2.3.3, 10.2.3.1.1, 10.2.3.2.1, 10.2.3.3.1, 10.2.3.3.2, 10.2.4.1.1, 10.2.4.2.1, 10.2.4.2.2, 10.2.4.3.2	20	51.28
11. Sınıf	33	11.1.1.1.1, 11.1.2.1.7, 11.1.2.1.8, 11.1.2.1.9, 11.1.2.1.10, 11.1.2.1.11, 11.2.1.1.1, 11.2.2.2.1, 11.2.2.3.1, 11.2.2.3.2, 11.2.3.1.1, 11.2.3.2.1, 11.2.4.1.1, 11.2.4.2.1, 11.2.4.2.2, 11.2.4.4.1, 11.2.4.4.2	17	51.51
12. Sınıf	31	12.1.1.3.1, 12.1.2.1.3, 12.1.2.1.7, 12.1.2.1.8, 2.1.2.1.10, 12.1.2.1.11, 12.2.1.1.1, 12.2.1.1.2, 12.2.2.2.1, 2.2.2.3.1, 12.2.3.1.1, 12.2.3.2.1, 12.2.4.2.1, 12.2.4.4.1	14	45.16
Toplam	144	70	70	48.6

Tablo 3'te ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değerler ve ilgili kazanımların sınıf seviyesine göre dağılımı yer almaktadır. Tablo 3'te de görüldüğü üzere programda toplam 144 kazanım bulunmakta ve bunların; 9. sınıfta 41, 10. sınıfta 39, 11. sınıfta 33 ve 12. sınıfta 31 kazanım olacak şekilde sınıf seviyelerine dağıtıldığı anlaşılmaktadır. Buna göre değerlerle ilgili kazanım sayısı sırasıyla en fazla 10. sınıfta (f=20), sonra 9. sınıfta (f=19), daha sonra ise 11. sınıf (f=17) ve 12. sınıftadır (f=14). Bu sayıların birinci alt problemle ilişkili olarak Tablo 1' de verilen sınıf seviyesine göre değer sıklıkları (10. sınıf, f=23; 9. sınıf, f=19; 11. sınıf, f=18 ve 12. sınıf f=15) ile tutarlı olduğu görülmektedir. Değerlerle ilgili kazanımların her bir sınıf seviyesindeki toplam kazanımlar içindeki oranına bakıldığında ise kazanım oranının en yüksek olduğu sınıf düzeyi sırasıyla 11. sınıf, 10. sınıf, 9. sınıf ve 12. sınıftır. Değerlerle ilgili kazanımların tüm kazanımlara oranı ise % 48.6'dır. Buna göre programda yer alan kazanımların yarısına yakınında değerlere yer verildiği veya değerlerle ilgili olduğu söylenebilir. Birinci alt problemde yer alan değerlerin sıklık verileri ile bu

alt problemde incelenen değerlerle ilgili kazanımların sıklık verilerinin birebir aynı olmaması durumu, kazanımlardan bazılarının birden fazla değer ile ilişkili olmasından kaynaklanmaktadır.

Yukarıda Tablo 3'te sunulan ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değerler ve ilgili kazanımlara şu örnekler verilebilir. Adalet değerinin "Seçili spor etkinliklerinde kontrollü davranış ve adil oyun ilkelerini açıklar-9.1.2.1.8", "Spor kültürü edinilmesi açısından sporda adil oyunun önemini açıklar-12.2.4.2.1.", dostluk değerinin "Seçili spor etkinliklerinde arkadaşlık ve dostluk ilkelerine uygun hareket eder- 10.1.2.1.10", "Seçili spor etkinliklerinde takım ruhu ilkelerini uygular-11.1.2.1.8.", dürüstlük değerinin "Sporda ahlaklı olmanın gerekliliğini açıklar- 10.2.4.2.2.", "Dopingün sporcular üzerindeki olumsuz etkilerini açıklar-11.2.4.2.1.", sorumluluk değerinin "Seçili spor dalına özgü etkinliklerde kendisi ve çevresi ile ilgili güvenlik önlemlerini alır- 11.1.2.1.7.", "Kişisel bakımın ve temizliğin önemini açıklar-9.2.2.3.3.", öz denetim değerinin "Oyun ve drama yoluyla kendini ifade etmenin önemini açıklar. Öğrenciler, kişisel özelliklerinin ortaya çıkartılacağı doğaçlama oyunlara yönlendirilir- 9.1.1.3.1.", sabır ve saygı değerlerinin "Engelli kavramını açıklar. Engellilere karşı sabırlı ve saygılı olmanın önemi vurgulanır- 12.2.4.4.1.", "Seçili spor etkinliklerinde empati kurarak hareket eder-11.1.2.1.10", yardımseverlik değerinin "Seçili spor etkinliklerini yardımlaşarak uygular- 12.1.2.1.10." "Sağlıklı hayatın önemini açıklar. Düzenli fiziksel etkinlikler yapmanın hayat kalitesine olumlu etkileri hakkında araştırma yapılması ve bu araştırmaların paylaşılması istenir- 9.2.1.1.1." vatanseverlik değerinin "Türk tarihinde yapılan spor türlerini açıklar. Tepük, gürz, kılıç-kalkan, avcılık, gökbörü, beyge, cirit, güreş, okçuluk, cündilik gibi spor türleri üzerinde durulur-9.2.3.3.1.", "Cumhuriyet Dönemi'nde Atatürk'ün sporla ilgili aldığı kararları ve spor politikalarını açıklar. Atatürk'ün 19 Mayıs 1919 Samsun'a çıkışını gençlere hediye ettiği ve gençlik ile sporun bu bayramda birlikte ele alındığı üzerinde durulur-12.2.3.1.1." gibi kazanımlarla ilişkilendirildiği görülmektedir (BESÖP, 2018).

Bu araştırmanın üçüncü alt problemi olan ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değerler ve ilgili kazanımların sınıf seviyelerine ve öğrenme alanlarına göre dağılımı Tablo 4'te sunulmaktadır.

Tablo 4. Ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değerler ve ilgili kazanımların sınıf seviyelerine ve öğrenme alanlarına göre dağılımı

Öğrenme Alanları	9.Sınıf			10.Sınıf			11.Sınıf			12. Sınıf			Toplam		
	Kaz. Say.	Top. Kaz. Say.	Oran	Kaz. Say.	Top. Kaz. Say.	Oran	Kaz. Say.	Top. Kaz. Say.	Oran	Kaz. Say.	Top. Kaz. Say.	Oran	Kaz. Say.	Top. Kaz. Say.	Oran
	f	f	%	f	f	%	f	f	%	f	f	%	f	f	%
Hareket Yetk.	6	22	27.27	7	22	31.8	6	17	35.29	6	17	35.29	25	78	32.05
Aktif ve Sağlıklı Hayat	13	19	68.42	13	17	76.47	11	16	68.75	8	14	57.14	45	66	68.18
Toplam	19	41	46.34	20	39	51.28	17	33	51.51	14	31	45.16	70	144	48.6

Tablo 4'te de görüldüğü üzere ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında tüm sınıf seviyelerinde "Hareket Yetkinliği" ve "Aktif ve Sağlıklı Hayat" olmak üzere 2 ana öğrenme alanı bulunmaktadır. 9. sınıfta değerlerle ilgili kazanımların aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanında yoğunlaştığı (f=13, % 68.42), 10. sınıfta da değerler ve ilgili kazanımların (f=13, % 76.47) aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanında, 11. (f=11, %68.75) ve 12. sınıfta da (f=8, %57.14) değerlere yönelik kazanımların aynı öğrenme alanında yani aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanında yoğunlaştığı görülmektedir. Genel olarak bakıldığında değerler ve ilgili kazanımların %32.05'inin (f=25) hareket yetkinliği öğrenme alanında, % 68.18'inin aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanında yer aldığı görülmektedir.

Bu araştırmanın dördüncü alt problemi olan ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değerler, değerlerle ilgili kazanımların numaraları ve her bir sınıf seviyesinde bunların öğrenme alanı ve alt öğrenme alanlarına göre dağılımı Tablo 5' te 9. sınıf, Tablo 6'da 10. sınıf, Tablo 7'de 11. sınıf ve Tablo 8'de 12. sınıf bilgileri bulunacak şekilde sunulmaktadır. Beden eğitimi ve spor dersi öğretim programında; hareket yetkinliği ve aktif ve sağlıklı hayat olmak üzere iki ana öğrenme alanı; hareket yetkinliği öğrenme alanında 3 alt öğrenme alanı, aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanında 4 alt öğrenme alanı bulunmaktadır ve tablolarda değerlerin ve ilgili kazanımların bu öğrenme ve alt öğrenme alanlarından hangisinde yer aldığı görülmektedir.

Tablo 5. 9. Sınıf beden eğitimi ve spor dersi öğretim programında yer alan değerler, değerlerle ilgili kazanım numaraları, bunların öğrenme alanı ve alt öğrenme alanlarına göre dağılımı

Beden Eğt. ve Spor Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz-denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımsızlık	
Öğr. Alanı	Alt Öğr. Alanı											
9. sınıf Öğrenme Alanları ve Alt Öğrenme Alanları	Hareket Yetkinliği	Hareket Becerileri	-	-	-	9.1.1.3.1	-	-	-	-	-	-
		Hareket Kavramları, İlkeleri ve İlgili Hayat Becerileri	9.1.2.1.8	-	-	9.1.2.1.11	-	-	-	9.1.2.1.7 9.1.2.1.12	-	9.1.2.1.10
		Hareket Stratejileri ve Taktikleri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Aktif ve Sağlıklı Hayat	Düzenli Fiziksel Etkinlik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9.2.1.1.1
		Fiziksel Etkinlik Kavramları, İlkeleri ve İlgili Hayat Becerileri	-	-	-	-	-	9.2.2.2.1	-	9.2.2.3.1 9.2.2.3.2 9.2.2.3.3 9.2.2.3.4	-	-
		Kültürel Birikimlerimiz ve Değerlerimiz	-	-	-	-	9.2.3.3.2	-	-	-	9.2.3.1.1 9.2.3.2.1 9.2.3.2.2 9.2.3.3.1	-
		Spor Bilinci ve Organizasyonlar	-	-	9.2.4.2.1 9.2.4.2.2	-	-	-	-	-	-	-

Tablo 5'te de görüldüğü üzere 9. sınıfta değerlerle ilgili toplam 19 kazanımın öğrenme alanlarında ve alt öğrenme alanlarında yer aldığı anlaşılmaktadır. Bunlardan 6 tanesi hareket yetkinliği öğrenme alanı içerisinde yer almaktadır. Bunların da 1 tanesi hareket becerileri alt öğrenme alanında, 5 tanesi hareket kavramları, ilkeleri ve ilgili hayat becerileri alt öğrenme alanında yer alırken, hareket stratejileri ve taktikleri alt öğrenme alanında değerlerle ilişkilendirilen bir kazanım bulunmamaktadır. Aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanında değerlerle ilişkili toplam 13 kazanım yer alırken, bunların da alt öğrenme alanlarından özellikle fiziksel etkinlik kavramları, ilkeleri ve ilgili hayat becerileri (f=5), kültürel birikimlerimiz ve değerlerimiz (f=5) alt öğrenme alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir. 9. sınıf programında en çok yer verilen değer sorumluluk ve vatanseverlik değerleri iken, bu seviyede diğer değerlere kısmen ya da az, dostluk ve sevgi değerine ise hiç yer verilmemiştir.

Tablo 6. 10. Sınıf beden eğitimi ve spor dersi öğretim programında yer alan değerler, değerlerle ilgili kazanım numaraları, bunların öğrenme alanı ve alt öğrenme alanlarına göre dağılımı

Beden Eğt. ve Spor Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz-denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımsızlık		
Öğr. Alanı	Alt Öğr. Alanı												
10. sınıf Öğrenme Alanları ve Alt Öğrenme Alanları	Hareket Yetkinliği	Hareket Becerileri	-	-	-	10.1.1.3.1	-	-	-	-	-	10.1.1.1.4 10.1.1.3.2	
		Hareket Kavramları, İlkeleri ve İlgili Hayat Becerileri	10.1.2.1.8	10.1.2.1.10	10.1.2.1.8	-	-	10.1.2.1.10	-	10.1.2.1.7 10.1.2.1.11	-	-	
		Hareket Stratejileri ve Taktikleri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Düzenli Fiziksel Etkinlik	-	-	-	-	-	-	-	10.2.1.1.1	-	-	
	Aktif ve Sağlıklı Hayat	Fiziksel Etkinlik Kavramları, İlkeleri ve İlgili Hayat Becerileri	-	-	10.2.2.3.1	-	-	-	-	10.2.2.2.1 10.2.2.3.1 10.2.2.3.2 10.2.2.3.3	-	-	
		Kültürel Birikimlerimiz ve Değerlerimiz	-	-	-	-	-	-	-	-	10.2.3.1.1 10.2.3.2.1 10.2.3.3.1 10.2.3.3.2	-	
		Spor Bilinci ve Organizasyonlar	10.2.4.2.1	-	10.2.4.2.2	-	-	-	-	-	10.2.4.1.1 10.2.4.3.2	-	

Tablo 6'da da görüldüğü üzere 10. sınıfta değerlerle ilgili toplam 20 kazanımın (10.1.2.1.8, 10.1.2.1.10, 10.2.2.3.1 kazanımları birden fazla değer ile ilişkili), öğrenme alanlarında ve alt öğrenme alanlarında yer aldığı anlaşılmaktadır. Bunlardan 7 tanesi hareket yetkinliği öğrenme alanı içerisinde yer almaktadır. Bunların da 3 tanesi hareket becerileri alt öğrenme alanında, 4 tanesi hareket kavramları, ilkeleri ve ilgili hayat becerileri alt öğrenme alanında yer alırken, hareket stratejileri ve taktikleri alt öğrenme alanında değerlerle ilişkilendirilen bir kazanım bulunmamaktadır. Aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanında değerlerle ilişkili toplam 13 kazanım yer alırken, bunların 1 tanesi düzenli fiziksel etkinlik alt öğrenme alanında, 4 tanesi fiziksel etkinlik kavramları, ilkeleri ve ilgili hayat becerileri alt öğrenme alanında, 4 tanesi kültürel birikimlerimiz ve değerlerimiz alt öğrenme alanında, 4 tanesi de spor bilinci ve organizasyonları alt öğrenme alanında yer almaktadır. 10. sınıf

programında daha çok sorumluluk ve vatanseverlik değerlerine odaklanıldığı, diğer değerlere kısmen ya da daha az yer verildiği, sabır ve sevgi değerlerine hiç yer verilmediği söylenebilir.

Tablo 7. 11. Sınıf beden eğitimi ve spor dersi öğretim programında yer alan değerler, değerlerle ilgili kazanım numaraları, bunların öğrenme alanı ve alt öğrenme alanlarına göre dağılımı

Beden Eğt. ve Spor Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz-denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardıms severlik
Öğr. Alanı	Alt Öğr. Alanı										
11. sınıf Öğrenme Alanları ve Alt Öğrenme Alanları	Hareket Yetkinliği	Hareket Becerileri	-	-	-	-	-	-	-	-	11.1.1.1.1
		Hareket Kavramları, İlkeleri ve İlgili Hayat Becerileri	-	11.1.2.1.8	-	-	11.1.2.1.10	-	11.1.2.1.7 11.1.2.1.11	11.1.2.1.9	
		Hareket Stratejileri ve Taktikleri	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Aktif ve Sağlıklı Hayat	Düzenli Fiziksel Etkinlik	-	-	-	-	-	-	11.2.1.1.1	-	-
		Fiziksel Etkinlik Kavramları, İlkeleri ve İlgili Hayat Becerileri	-	-	-	-	-	-	11.2.2.2.1 11.2.2.3.1 11.2.2.3.2	-	-
		Kültürel Birikimlerimiz ve Değerlerimiz	-	-	-	-	-	-	-	11.2.3.1.1 11.2.3.2.1	-
		Spor Bilinci ve Organizasyonlar	11.2.4.2.1	-	11.2.4.2.1 11.2.4.2.2	-	-	11.2.4.4.1 11.2.4.4.2	-	-	11.2.4.1.1

Tablo 7'de görüldüğü üzere 11. sınıfta değerlerle ilgili toplam 17 kazanımın (11.2.4.2.1 kazanımı birden fazla değer ile ilişkili) öğrenme alanlarında ve alt öğrenme alanlarında yer aldığı anlaşılmaktadır. Bunlardan 6 tanesi hareket yetkinliği öğrenme alanı içerisinde yer almaktadır. Bunlarında 1 tanesi hareket becerileri alt öğrenme alanında, 5 tanesi hareket kavramları, ilkeleri ve ilgili hayat becerileri alt öğrenme alanında yer alırken, hareket stratejileri ve taktikleri alt öğrenme alanında değerlerle ilişkilendirilen bir kazanım bulunmamaktadır. Aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanında değerlerle ilişkili toplam 11 kazanım yer alırken, bunların da alt öğrenme alanlarından özellikle spor bilinci ve organizasyonlarında (f=5) yoğunlaştığı, fiziksel etkinlik kavramları, ilkeleri ve

ilgili hayat becerileri (f=3), kültürel birikimlerimiz ve değerlerimiz (f=2), düzenli fiziksel etkinlik (f=1) alt öğrenme alanlarında yer aldığı görülmektedir. 11. sınıf programında en çok yer verilen değer sorumluluk ve vatanseverlik değerleri iken, bu seviyede diğer değerlere kısmen ya da daha az yer verildiği, öz denetim, sabır ve sevgi değerine ise hiç yer verilmediği söylenebilir.

Tablo 8. 12. Sınıf beden eğitimi ve spor dersi öğretim programında yer alan değerler, değerlerle ilgili kazanım numaraları, bunların öğrenme alanı ve alt öğrenme alanlarına göre dağılımı

Beden Eğt. ve Spor Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz-denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımsızlık	
Öğr. Alanı	Alt Öğr. Alanı											
12. sınıf Öğrenme Alanları ve Alt Öğrenme Alanları	Hareket Yetkinliği	Hareket Becerileri	-	-	-	-	-	-	-	-	12.1.1.3.1	
		Hareket Kavramları, İlkeleri ve İlgili Hayat Becerileri	-	-	-	-	-	-	12.1.2.1.7	12.1.2.1.8	12.1.2.1.3	12.1.2.1.10
		Hareket Stratejileri ve Taktikleri	-	-	-	-	-	-	-	12.1.2.1.11	-	-
		Düzenli Fiziksel Etkinlik	-	-	-	-	-	-	-	12.2.1.1.1	-	-
		Fiziksel Etkinlik Kavramları, İlkeleri ve İlgili Hayat Becerileri	-	-	-	-	-	-	-	12.2.2.2.1	-	-
	Aktif ve Sağlıklı Hayat	Kültürel Birikimlerimiz ve Değerlerimiz	-	-	-	-	-	-	-	12.2.3.2.1	12.2.3.1.1	-
		Spor Bilinci ve Organizasyonlar	12.2.4.2.1	-	-	-	12.2.4.4.1	12.2.4.4.1	-	-	-	-

Tablo 8'de görüldüğü üzere 12. sınıfta değerlerle ilgili toplam 14 kazanımın (12.2.4.4.1 kazanımı birden fazla değer ile ilişkili) öğrenme alanlarında ve alt öğrenme alanlarında yer aldığı anlaşılmaktadır. Bunlardan 6 tanesi hareket yetkinliği öğrenme alanı içerisinde yer almaktadır. Bunların da 1 tanesi hareket becerileri alt öğrenme alanında, 5 tanesi hareket kavramları, ilkeleri ve

ilgili hayat becerileri alt öğrenme alanında yer alırken, hareket stratejileri ve taktikleri alt öğrenme alanında değerlerle ilişkilendirilen bir kazanım bulunmamaktadır. Aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanında değerlerle ilişkili toplam 8 kazanım yer almakta, bunların her bir alt öğrenme alanında 2 olmak üzere alt öğrenme alanlarına eşit dağıtıldığı görülmektedir. Bu seviyede en çok yer verilen değer sorumluluk değeridir ve vatanseverlik, yardımseverlik, sabır, saygı, adalet değerlerine kısmen ya da daha az yer verildiği dostluk, dürüstlük, öz denetim ve sevgi değerlerine ise hiç yer verilmediği söylenebilir.

Tartışma ve Sonuç

Çalışmanın bu bölümünde, bu araştırmanın konusu olan yenilenen ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarının değerler eğitimi bağlamında incelenmesiyle ortaya çıkan sonuçlar sunulmuş ve bu sonuçlar ilgili literatür kapsamında tartışılmıştır. Ancak beden eğitimi ve spor dersinin değerler eğitimi çerçevesinde incelenmesi ile ilgili olarak literatürde yeterli sayıda çalışmaya rastlanmadığı için sonuçlar değerler eğitimi ve öğretim programı değerlendirmelerini kapsayan ilgili kaynaklarla tartışılmaya çalışılmıştır. Bu durumla ilgili olarak değerler eğitimi çalışmalarının tarih, sosyal bilgiler, Türkçe vb. belirli derslerle daha çok ilişkilendirilmesi ve bu dersleri kapsayan çalışmaların daha fazla olması, yurt içi literatürde değerler eğitimi ve müfredat konulu çalışmaların henüz arzu edilen seviyede olmaması vb. hususların etkisinin olabileceği akla gelmektedir. Bu hususla ilgili olduğu düşünülen bir diğer önemli neden ise beden eğitimi ve spor derslerinde yer alan konuların büyük bölümünün psiko-motor temelli olmasıdır ve bu durum beden eğitimi ve spor dersine yönelik değerler eğitimi çalışmalarını sınırlamış olabilir. Elbir ve Bağcı 'nın (2013) değerler eğitimi ile ilgili yurt içinde yapılan tezleri inceledikleri çalışmalarında ifade ettikleri; yapılan çalışmaların yeterli olmadığı, bu noktada bir boşluk bulunduğu yönelik bulguları bu durumu destekler niteliktedir. Benzer şekilde Keskin (2015) tarafından aktarıldığına göre değerler eğitimi ve öğretiminin ülkemizde yeni bir çalışma alanı olmasının da (Keskin, 2008; Özkan ve Soylu, 2014) bu sonuca katkısı olmuş olabilir.

Bu çalışmanın ilk bulgusu yenilenen ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değerlerin sınıf seviyesine göre dağılımıyla ilgili sonuçlardır. Buna göre programlarda yer alan değer sıklıkları incelendiğinde en fazla değer 10. sınıfta, sonra 9. sınıfta, daha sonra ise 11. ve 12. sınıfta yer aldığı anlaşılmaktadır. Buna göre yenilenen programlarda tüm sınıf seviyelerinde değerlere yer vermeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Yine aynı zamanda programlarda belirtilen temel değerler olan "adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik" değerlerinden başka ve farklı değerlere yer verilmediği, temel değerlerden ise en çok sırasıyla sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik, dürüstlük, saygı, adalet, dostluk, öz denetim ve sabır değerlerine yer verildiği anlaşılmaktadır. Çalışmanın bu bulgusu,

Özdemir (2017) tarafından yapılan ve yenilenen ortaöğretim tarih dersi öğretim programının değerler eğitimi kapsamında incelendiği çalışmada ortaya konan, programda değerlere tüm sınıf seviyelerinde ve ünitelerde yer verildiği sonucu ile benzerdir. Yine Keskin (2015) tarafından yapılan çalışmada ise yeni programlarda değerlerin sık sık vurgulandığı ifade edilmektedir. Yıldırım (2017) ise 9. sınıf tarih ders kitabını değerler eğitimi bağlamında incelediği çalışmasında, programda değerler eğitimine ayrı bir başlık açıldığı, değerler eğitimi ile ilgili detaylı bilginin verilerek bir tür izleni oluşturulduğunu belirtmektedir. Bu durum ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında da benzerdir. Programda, “değerlerimiz” adlı ayrı bir başlık bulunmakta ve değerlerimizin geleceğimiz için gerekli olduğu belirtilerek eğitim sistemimizin öğrencilere temel, evrensel ve insani değerleri benimsetmesinin önemi üzerinde durulmaktadır. Tüm bu çalışmalardan ve sonuçlarından anlaşılacağı gibi yenilenen-güncellenen-revize edilen öğretim programlarında değerler eğitimine önem verildiği, değer öğretiminin üzerinde durulduğu ve programlarda değerlerin yer aldığı söylenebilir.

Bu çalışmanın ikinci bulgusu ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değerlerle ilgili kazanımların sınıf seviyesine göre dağılımıdır. Buna göre değerlerle ilgili kazanım sayısı sırasıyla en fazla 10. sınıfta, sonra 9. sınıfta, daha sonra ise 11. ve 12. sınıftadır. Bu kazanımların her bir sınıf seviyesindeki kazanımlar içindeki oranı incelendiğinde ise bu oranın en yüksek olduğu sınıf düzeyi sırasıyla 11. sınıf, 10. sınıf, 9. sınıf ve 12. sınıftır. Ortaöğretim programlarının genelinde ise değerlerle ilgili kazanımların tüm kazanımlara oranının yaklaşık yarı yarıya olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan kazanımların yarısına yakınında, değerlere yer verildiği veya değerlerle ilgili olduğu söylenebilir. Değirmenci (2018), coğrafya öğretim programında değerleri incelediği çalışmasında değerlerle ilişkili kazanım sayısının en fazla 10. ve 11. sınıfta, en az kazanımın ise 9. sınıfta yer aldığını, kazanım oranlarının sınıf seviyelerinde genel olarak tutarlı olduğunu belirtmektedir.

Bu araştırmanın üçüncü bulgusu ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değerler ve ilgili kazanımların sınıf seviyelerine ve öğrenme alanlarına göre dağılımına yöneliktir. Ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında tüm sınıf seviyelerinde “Hareket Yetkinliği” ve “Aktif ve Sağlıklı Hayat” olmak üzere 2 ana öğrenme alanı bulunmaktadır. 9. sınıfta değerlerle ilgili kazanımların aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanında yoğunlaştığı, 10. sınıfta da değerler ve ilgili kazanımların aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanında, 11. ve 12. sınıfta da değerlere yönelik kazanımların aynı öğrenme alanında yani aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanında yoğunlaştığı görülmektedir. Genel olarak bakıldığında değerler ve ilgili kazanımların %32.05’inin (f=25) hareket yetkinliği öğrenme alanında, %68.18’inin aktif ve sağlıklı

hayat öğrenme alanında yer aldığı görülmektedir. Buna göre değerlerle ilgili kazanımların aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanında yoğunlaştığı söylenebilir. Bu durum konu alanının yapısıyla veya öğrenme alanı içerisinde yer alan konuların psiko-motor becerileri kapsama oranıyla ilgili olabilir. Benzer şekilde coğrafya öğretim programının değerler eğitimi açısından değerlendirildiği çalışmada da bazı öğrenme alanlarında değerlerle ilişkili kazanımların yoğun olduğu, bazı öğrenme alanlarında değerlerle ilişkili kazanımlara az yer verildiği ve bazı öğrenme alanlarında ise değerlerle ilişkili hiç bir kazanıma yer verilmediği ifade edilmektedir (Değirmenci, 2018). Keskin (2015) ise tarih dersi öğretim programında vurgulanan değerlerin ünitelendirilmiş yıllık planlara ve ders kitaplarına tam olarak yansıtılmadığını belirtmektedir.

Bu araştırmanın dördüncü bulgusu, ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıf beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değerler ve ilgili kazanımların her bir sınıf seviyesinde, öğrenme alanı ve alt öğrenme alanlarına göre dağılımına yöneliktir. Bu alt probleme yönelik sonuçlar bulgular bölümünde her bir sınıf seviyesinde ayrı tablo halinde sunulmuştur. Buna göre 9. sınıf öğretim programındaki değerlerle ilgili kazanımların aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanında yoğunlaştığı, aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanında yer alan kazanımların ise daha çok fiziksel etkinlik kavramları, ilkeleri ve ilgili hayat becerileri, kültürel birikimlerimiz ve değerlerimiz gibi alt öğrenme alanlarında, hareket yetkinliği öğrenme alanında yer alan kazanımların ise hareket kavramları, ilkeleri ve ilgili hayat becerileri alt öğrenme alanında yoğunlaştığı görülmektedir. 9. sınıf öğretim programında en çok yer verilen değer; sorumluluk ve vatanseverlik değerleri iken, bu seviyede diğer değerlere; kısmen ya da az, dostluk ve sevgi değerine ise hiç yer verilmemiştir. 10. sınıf öğretim programında da 9. sınıf programında olduğu gibi değerlerle ilgili kazanımların belirli öğrenme alanlarında ve alt öğrenme alanlarında yoğunlaştığı söylenebilir. 10. sınıf programında daha çok sorumluluk ve vatanseverlik değerlerine odaklanıldığı, diğer değerlere daha az yer verildiği, sabır ve sevgi değerlerine hiç yer verilmediği söylenebilir.

11. sınıf programında da değerler ile ilgili kazanımların aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum değerlerin dağılımında da benzerdir. Buna göre 11. sınıf öğretim programında en çok yer verilen değer; sorumluluk ve vatanseverlik değerleri iken, bu seviyede diğer değerlere; kısmen ya da az yer verilmiş, öz denetim, sabır ve sevgi değerine ise hiç yer verilmemiştir. 12. sınıf öğretim programında da değerlerle ilgili kazanımların büyük çoğunluğu aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanında yer alırken, hareket yetkinliği öğrenme alanında değerlere yönelik kazanımların daha az olduğu anlaşılmaktadır. Bu seviyede aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanında yer alan değerlerle ilgili kazanımların; alt öğrenme alanlarına eşit dağıtıldığı, hareket yetkinliği öğrenme alanında yer alan kazanımların ise hareket kavramları, ilkeleri ve ilgili hayat becerileri alt öğrenme alanında yoğunlaştığı göze çarpmaktadır. Bu seviyede en çok yer verilen değer sorumluluk

değeridir ve vatanseverlik, yardımseverlik, sabır, saygı, adalet değerlerine kısmen de olsa yer verilirken dostluk, dürüstlük, öz denetim ve sevgi değerlerine ise hiç yer verilmemiştir.

Özetle ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında değerlerle ilgili kazanımların belirli öğrenme alanlarında ve alt öğrenme alanlarında yoğunlaştığı ve yine bazı değerlerin daha çok vurgulanırken bazı değerlerin daha az ya da hiç vurgulanmaması durumunun 9, 10, 11 ve 12 olmak üzere tüm sınıf seviyelerinde ortak olduğu dikkat çekmektedir. Bu durumun yenilenen programlar ve değerler eğitimi ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda sıkça vurgulanan bir durum olduğu göze çarpmaktadır. Özdemir (2017) değerler eğitimi açısından tarih dersi öğretim programını incelediği çalışmasında, müfredatta en çok sorumluluk değerinin öne çıkarıldığını ve kazanımlarla ilişkilendirildiğini, sevgi değeri kapsamında yer alan aile birliğine önem verme tutum ve davranışına ise programda hemen hemen hiç yer verilmediğini belirtmektedir. Yıldırım (2017) ise programda yer alan temel değerlerin (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) ve bunlara yönelik tutum ve davranışların ünite, kazanım ve konu açıklamaları ile tam olarak örtüşmediğini bildirmektedir. Benzer şekilde Değirmenci (2018) de coğrafya öğretim programında yer alan temel değerlerin ve bunların öğrenme alanlarına ve sınıf düzeylerine dağılımının tutarlı olmadığını, programda en çok öne çıkarılan değerlerin önce sorumluluk daha sonra ise öz denetim olduğunu ifade etmektedir. Buna göre yenilenen programlarla ilgili olarak değerler eğitimi bağlamında yapılan çalışmalarda bu durumun sıklıkla ortaya konması bu hususun yenilenen programlarda karşımıza çıkan genel bir durum olabileceğini akla getirmektedir. Ancak değerlerin ve ilişkili kazanımların ünite, öğrenme alanı veya alt öğrenme alanlarına dengeli veya eşit şekilde dağıtılması gibi bir zorunluluğun bulunmadığını ve bu durumun yapılan program çalışmaları ile ilgili olumsuz bir anlam taşımayacağını belirtmekte fayda var.

Sonuç olarak yenilenen ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıf beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında, değerlere tüm sınıf seviyelerinde yer vermeye çalışıldığı söylenebilir. Öğretim programlarında temel değerlere ağırlık verildiği ve bunların dışında herhangi bir değere yer verilmediği anlaşılmaktadır. Yine programların genelinde bazı değerler daha fazla ön plana çıkarılırken bazı değerlere daha az veya çok az yer verildiği görülmektedir. Tüm bunlara ek olarak bu çalışmanın araştırma problemleri arasında yer alması da değinilmesinde fayda görülen bir durum da bu çalışmanın konusu olan programla ilgili olarak dikkat çekmektedir. Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıf beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yer alan değerlerin nasıl ve hangi metotlarla öğrencilere kazandırılacağına yönelik herhangi bir bilgiye programda rastlanmamıştır. Değerlerin öğrencilere hangi yöntem ve tekniklerle, nasıl kazandırılacağına belirsiz olduğu ve öğretmenlerin ilgisine bırakılmış olabileceği akla gelmektedir. Yıldırım (2017), yenilenen tarih dersi öğretim programında da değer öğretiminin aktarımı ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmadığını belirterek değer

öğretiminin öğretmenlerin inisiyatifine bırakılmış olmasının, programların değer öğretimi ile ilgili iddialarının uygulamaya konulması noktasında olumsuz yansımaları olabileceğini ifade etmektedir. Değer öğretiminin nasıl yapılacağı hakkında herhangi bir bilgiye yer verilmemesinin yenilenen ortaöğretim beden eğitimi ve öğretim programlarında dikkat çeken önemli bir durum olduğu söylenebilir. Çünkü değer eğitim-öğretiminin nasıl yapılacağı, bu süreçte hangi yöntem ve tekniklerin kullanılacağı vb. konular öğrencilerin belirtilen değerleri edinmesinde büyük önem arz etmektedir.

Öneriler

Bu çalışmada, yenilenen ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıf beden eğitimi ve spor dersi öğretim programları değerler eğitimi bağlamında incelenmiş ve çalışmanın sonuçları da göz önünde bulundurularak aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Programlarda temel değerlere yer verildiği ve bunun dışına çıkılmadığı görülmektedir. Programlarda, üzerinde durulan değerler genişletilebilir ve çeşitlendirilebilir.
- Programlarda değerlere yer verildiği ancak bunların bazı sınıf seviyelerinde daha fazla yoğunlaştığı görülmektedir. Değerler, her zaman ve her sınıf seviyesi için önemlidir. Bu nedenle tüm sınıf seviyelerinde tüm değerlere dengeli bir şekilde yer vermek daha faydalı olabilir.
- Programlarda yer verilen değerlerin, belirli öğrenme ve alt öğrenme alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir. Zorunluluk olmamakla birlikte değerlerin ünite, öğrenme ve alt öğrenme alanlarına dengeli dağıtılması yararlı olabilir.
- Programlarda bazı değerler çok fazla ön plana çıkarılırken bazı değerlere kısmen ya da hiç yer verilmemiştir. Programlarda yer alan temel değerlerin hepsinin öğrencilere kazandırılması gerekmektedir. Bu nedenle tüm değerler kazanımlarla ilişkilendirilebilir ve hepsine önem verilebilir.
- Programlarda değerlerin nasıl kazandırılacağı, hangi yöntem ve tekniklerin uygulanacağı, ne tür etkinlikler yapılacağı belirtilmemiştir. Bu tarz bilgilere programlarda yer verilebilir ve öğretmenlere bu noktada kılavuzluk edilebilir.
- Değerlerin direkt aktarımı yerine eğitsel pratikler içine yerleştirilmesi ve ilgi çekici oyunlarla, etkinliklerle öğretimi denenebilir.
- Öğretim programlarında değerlere yer vermek bunların yüzde yüz edinimi anlamı taşımayacağından bu konuda aile, okul, toplum olarak değerlerin yeni nesillere kazandırılmasının ortak sorumluluğumuz olduğu bilincinin STK, kitle iletişim araçları ve özellikle gençlerin yoğun ilgi gösterdiği sosyal medya ve türevleri aracılığıyla yaygınlaştırma çalışmaları yapılabilir.

- Değerler eğitiminin sadece okulda kazandırılmayacağı gerçeği düşünüldüğünde değerlerin öğrencilere kazandırılması için okul, öğrenci ve veliyi işin içine katan etkinliklere yer verilebilir.
- Öğretmenlere değerler eğitimini kapsayan seminerler, hizmet içi eğitimler düzenlenebilir.
- Öğretmen adaylarının değer eğitimindeki farkındalıklarını ve yetkinliklerini arttırmak amacıyla eğitim fakültelerinde, değer eğitimi ve öğretimi ile ilgili zorunlu dersler koyulabilir.
- Yenilenen öğretim programlarında, her bir ders ayrı ayrı değerler eğitimi bağlamında incelenebilir ve sonuçlar karşılaştırılarak program geliştirme çalışmalarında kullanılabilir.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akinoğlu, O. (2003). Bir eğitim değeri olarak eleştirel düşünme. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 7-26.
- Altan, M. Z. (2011). Çoklu zekâ kuramı ve değerler eğitimi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 53-57.
- Aydın, M. Z. (2010). Okulda değerler eğitimi. *Eğitime Bakış*, 18, 16-19.
- Balcı, F. A. ve Yanpar-Yelken, T. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin “değer” kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, 39, 81-90.
- BESÖP, (2018). Ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi (9,10,11 ve 12. sınıflar) öğretim programı. <https://ttkb.meb.gov.tr/> adresinden 20.01.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Beydoğan, H. Ö. (2012). Okullarda uygulanan sosyal ve kültürel etkinliklerin öğrencilerin değer edinimine etkisi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 11(4), 1172-1204.
- Çengelci, T., Hancı, B. ve Karaduman, H. (2013). Okul ortamında değerler eğitimi konusunda öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 33-56.
- Çepni, S., Bacanak, A. ve Küçük, M. (2003). Fen eğitiminin amaçlarında değişen değerler: fen-teknoloji-toplum. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 7-29.
- Değirmenci, Y. (2018). Coğrafya dersi öğretim programında değerler. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(1), 429-450.
- Deveci, H. (2015). Value education through distance learning: opinions of students who already completed value education. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 16(1), 112-126.
- Doğanay, A. (2006). *Değerler Eğitimi*. C. Öztürk (Ed.), Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Ekşi, H. (2003). Temel insanî değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.

- Elbir, B. ve Bağcı, C. (2013). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi. *Turkish Studies - International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(1), 1321-1333.
- Etherington, M. (2013). Values education: why the teaching of values in schools is necessary, but not sufficient. *Journal of research on Christian education*, 22(2), 189-210.
- Görgüt, İ. (2018). Values education and physical education in Turkey. *International Education Studies*, 11(3), 18-28.
- Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Keskin, Y. (2015). Tarih dersi öğretim programı ve ders kitaplarında değerler eğitimi. *Turkish Studies-International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(7), 659-674.
- Kurtdede-Fidan, N. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 2(2), 1-18.
- LeCompte, M. D. ve Goetz, J. P. (1982). Problems of reliability and validity in ethnographic research. *Review of Educational Research*, 52, 31-60.
- Lovat, T. (2017). Values education as good practice pedagogy: evidence from Australian empirical research. *Journal of Moral Education*, 46(1), 88-96.
- MEB, (2017). Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf adresinden 18.06.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Memiş, A. ve Güney-Gedik, E. (2010). Sınıf öğretmenlerinin değer yönelimleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(20), 123-145.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Source book*. ThousandOaks, CA: Sage.
- Özdemir, K. (2017). Tarih dersi öğretim programının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 4, 240-257.
- Özkan, R. ve Soylu, A. (2014). Eğitim fakültesi öğrencilerinin benimsedikleri temel insani değerler (Niğde il örneği). *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 1253-1265.

- Öztaş, S. (2018). A literary genre in value education in history courses: poems. *Journal of Education and Training Studies*, 6(5), 34-39.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73-88.
- Sivan, A. ve Chan, D. (2013). Learning values and attitudes among Hong Kong students. *Educational Practice and Theory*, 35(1), 27-40.
- TDK, (2018). <http://www.tdk.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2016). *Değerler eğitimi*. (4. Baskı). Ankara: Pegem A Akademi.
- Ülavere, P. ve Tammik, A. (2017). Value education in Estonian preschool child care institutions. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 19(1), 129-146.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimi'ne genel bir bakış. *TÜBAR*, 19(19), 499-522.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin yayınları.
- Yıldırım, T. (2017). Yeni ortaöğretim tarih ders programları ve 9. sınıf tarih ders kitabında değerler eğitimi. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(33), 557-572.
- Yılmaz, E. (2009). Öğretmenlerin değer tercihlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17),109-128.
- Yiğittir, S. (2010). İlköğretim öğrenci velilerinin okullarda kazandırılmasını arzuladığı değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(19), 207-223.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 407-416.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2011). Lise tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi konusundaki görüşleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(20), 117-124.
- Zengin, M. (2017). Herkes için geçerli uygun değerleri belirlemek ve öğretmek mümkün mü? Değer eğitimi yaklaşımları bağlamında bir değerlendirme. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 432-445.